Громадяни Брюман (Сезер-Ізідор) і Корню (Проспер-Наполеон) повинні стати перед судом присяжних засідателів департаменту Нижньої Сени за замах на вбивство через потоплення громадянки Брюман, законної дружини першого з обвинувачених.

Підсудні сидять поруч на лаві. Обидва вони селяни. Один з них — маленький, товстий, з короткими руками, короткими ногами, з червоним прищуватим обличчям і круглою головою, без будь-яких ознак шиї. Він свиновод і живе в Кашвіль-ля-Гупіль, кантон Крікто.

Корню (Проспер-Наполеон) — худий, середній на зріст, з непропорціонально довгими руками. Шия у нього крива, щелепа вивернута набік, він косоокий. Синя блуза, довга, як сорочка, доходить до колін, руде волосся рідке і наче прилипло до черепа, — все це надає йому якогось поношеного, брудного, дуже занепалого вигляду, його прозвали "кюре" за те, що він чудово імітує церковну відправу і навіть звук труби. Цей талант приваблює до його шинку, який він держить у Крікто, велику кількість клієнтів, що віддають перевагу "месі Корню" над церковною месою.

Жінка Брюмана сидить на лаві для свідків. Це худорлява селянка, яка здається завжди сонною. Вона сидить нерухомо, згорнувши руки на колінах, безтямно втупивши погляд кудись у простір.

Голова починає допит:

— Отже, громадянко Брюман, вони ввійшли до вас у дім і вкинули вас у діжку з водою. Розкажіть усе якнайдокладніше. Встаньте.

Вона підводиться, довга, як щогла, в високому білому чепчику, і починає розповідати тягучим голосом:

— Я лущила боби. Аж тут вони входять. Я й кажу сама до себе: "Щось вони задумали. Якісь вони не такі, як завжди, чогось хитрують". А вони за мною так і стежать, скоса, особливо Корню, бо він же косоокий. Я не люблю їх бачити вкупі, бо вони нічого не варті обидва. Я їх і питаю: "Чого вам від мене треба?" Вони мовчать. І так це мені не сподобалось...

Обвинувачений Брюман жваво перепиняє свідчення і каже:

— Я був під чаркою.

Тоді Корню, обертаючись до свого спільника говорить глибоким, як звук органа, голосом:

— Скажеш, що ми обидва були під чаркою, то не збрешеш.

Голова (суворо):

— Ви хочете сказати, що були п'яні?

Брюман:

— Нема чого й питати.

Корню:

— Це з кожним може трапитись.

Голова (до жертви):

— Продовжуйте ваше свідчення, громадянко Брюман.

— Ну, от Брюман мені й каже: "Хочеш заробити сто су?" — "А чого ж, кажу, сто су на дорозі не валяються". Тоді він мені каже: "Дивись і роби

те, що я кажу". Дивлюсь, іде він до старої діжки, що стоїть під ринвою, перекидає її і котить до мене на кухню, потім ставить посеред кухні та й каже: "Тепер піди та наноси повну діжку води".

Ну, взяла я відра, пішла на ставок, принесла два відра, потім ще принесла, цілу годину носила воду, бо діжка велика, прямо як кадіб, не при вас кажучи, пане голово.

Тимчасом Брюман і Корню перехилили по чарці, та ще по другій чарці, а потім і по третій. Нахлебталися обидва добре, а я їм і кажу: "Ну й поналивались, ви вже повніші за цю діжку". А Брюман мені відповідає: "Ти роби своє діло, не турбуйся, прийде і твоя черга, на все свій час". Я його й слухати не стала, чого вже там, як він п'яний.

Коли діжка була вже повнісінька, я й кажу; "Ну, вже готово".

Тоді Корню дає мені сто су. Не Брюман, ні, це Корню мені гроші дав. А Брюман каже:

"Хочеш заробити ще сто су?"

"Атож", кажу, бо я не звикла до таких подарунків.

Тоді він мені й каже:

"Роздягайся".

"Це мені роздягатись?"

"Авжеж, тобі", каже він.

"Доки ж мені роздягатись?"

Він мені й каже:

"Якщо це тебе так турбує, залишайся в сорочці, це для нас не має значення".

Сто су — це сто су, ну, починаю я роздягатись, хоч і не личить мені роздягатися перед двома такими нікчемами. Знімаю я чепчик, потім кофту, потім спідницю, потім черевики. Брюман мені каже: "Панчохи можеш залишити, ми добрі хлопці".

І ось я стою, майже така, як наша матінка Єва. Вони вилізають з-за столу, а самі вже насилу на ногах держаться, так нахлебталися, пробачте на слові, пане голово.

Я собі й кажу: "Що це вони задумали?"

А Брюман питає: "Готово?"

Корню відповідає: "Готово".

І от хапають вони мене, Брюман за голову, Корню за ноги, немов простирало викручувати хочуть. Я як зарепетую!

А Брюман мені й каже: "Замовчи, ледащо!" Піднімають вони мене й саджають у діжку з водою. В мені вся кров одразу зупинилась, холод пройняв до кишок.

Брюман каже: "Оце й усе?"

Корню відповідає: "Більш нічого".

Брюман каже: "Голова стирчить над водою, це теж враховується".

Корню відповідає: "Встроми і голову".

Тоді Брюман як натисне мені на голову, мабуть, утопити хотів, вода мені вже і в ніс зайшла, зараз, думаю, смерть мені буде. А він усе натискує. Так я з головою під воду й пішла.

Тут він, видно, злякався. Витяг мене з води та й каже:

"Біжи сушитись, шкапо".

Я — чимдуж тікати, побігла до пана кюре, спасибі йому, він мені позичив спідницю своєї служниці, бо я ж була майже як мати породила, а сам пішов до дядька Шіко, польового сторожа, той побіг у Крікто за жандармами, вони прийшли і провели мене додому.

А там, бачу, Брюман з Корню наскакують один на одного, як два барани.

Брюман репетує: "Брехня, я тобі кажу, що там не менше кубічного метра. Цей спосіб ні к чорту не годиться".

Корню кричить: "Чотири відра, тут і півметра не буде! І нічого тобі горлати, так воно і є".

Тут бригадир заарештував їх. А більш я нічого не знаю.

Вона сідає. У публіці сміх. Присяжні розгублено перезираються. Голова каже:

— Обвинувачений Корню, здається, ви були підбурювачем у цій ганебній справі. Поясніть, як було діло.

Корню, в свою чергу, підводиться:

— Пане голово, я був під чаркою.

Голова суворо відповідає:

— Я це чув. Далі!

— Зараз. Так от, Брюман прийшов у мій шинок близько дев'ятої години, замовляє дві скляночки та й каже: "Це й для тебе, Корню". Я сідаю напроти, випиваю скляночку і з чемності теж частую його. Потім він ще повторив, я теж, так що потихеньку та помаленьку до полудня ми нахлебтались як слід.

І тут Брюман раптом починає плакати. Мені його шкода стало, питаю, в чому річ. Він мені й каже: "Мені треба до четверга ти'сячу франків". Ну, тут я одразу прохолонув, самі розумієте.

А він мені раптом пропонує ні з того ні з сього: "Я тобі продам мою жінку".

Я був напідпитку, до того ж я удівець. Ви самі розумієте, це мене дійняло до живого. Я її зовсім не знав, його жінку; але жінка — це жінка, хіба не так? Я його й питаю: "Як же ти мені її продаси?"

Він задумався, а може, тільки удав, що думає. Коли чоловік напідпитку, цього зразу не розбереш. Потім він мені й каже:

"Я тобі її продам на кубічні метри".

Я не здивувався, бо в моєму ремеслі це річ знайома — кубічні метри. Це буде тисяча літрів, діло підходяще.

Лишалось тільки договоритись про ціну. Але тут усе залежить від якості. Я питаю його: "Почому ж за кубічний метр?"

Він відповідає: "Дві тисячі франків". Я спочатку так і підскочив, як опечений, а потім зміркував, що в жінці не набереться більше як триста літрів. Проте я кажу: "Це дуже дорого".

Він відповідає: "Дешевше ніяк не можна. Я й так втрачаю на цьому".

Ви самі розумієте, недурно чоловік свиней продає. Він знає своє діло. Але ж і ми теж дещо метикуємо, свинячим салом теж доводиться торгувати. Ха-ха-ха! От я йому й кажу:

"Якби вона була нова, я б нічого не сказав, а то ж вона була вже в ужитку, треба скинути трохи. Я тобі даю півтори тисячі за кубічний метр і ні одного су більше. Згода?

Він відповідає: "Згода. Переб'ємо руки". Перебили ми руки і пішли з ним разом, обнявшись. В житті треба завжди допомагати один одному, без цього не можна.

Але раптом я спохватився: "Як же ти її літрами будеш міряти, її ж не переллєш?"

Тоді він мені почав пояснювати, а в самого насилу язик повертається, бо він був добре-таки напідпитку. "Візьму я, — каже, —діжку і наллю її водою по самі вінця. І посаджу її туди. Яка вода виллється, ту я виміряю, її й будемо рахувати.

Я йому й кажу: "Це все так, це зрозуміло. Але коли вода виллється, вона потече, як же ти її збереш?"

Тут він назвав мене йолопом і пояснив, що треба буде тільки долити діжку, коли його стара звідти вилізе. Скільки доллємо води, це й буде міра. Ну, скажімо, відер десять, це й буде кубічний метр. Хоч і п'яний був, а розуму не пропив, хитрун!

Коротко кажучи, приходимо ми до нього. Побачив я цю жінку. Щоб вона була красуня — ні, цього ніяк не скажеш. Ось вона, всі можуть бачити. Я й кажу собі: "Хай і так, хіба не однаково, чи гарна, чи негарна, а вжиток з них однаковий, хіба неправда, пане голово? Потім помічаю, що вона худа, як тріска, і кажу собі: "Тут і чотирьохсот літрів не буде". Я це зразу побачив, бо мені весь час доводиться з рідинами справу мати.

Про саму операцію вона вам розказала. Я на ній навіть панчохи й сорочку залишив, собі на збиток.

Коли все було скінчено, — вона давай тікати. Я кажу: "Дивись-но, Брюман, вона втекла".

Він відповідає: "Не бійся, я її завжди впіймаю. Прийде сама, бо ночувати ж десь треба. Давай краще виміряємо, скільки не вистачає".

Я виміряв. Менше як чотири відра! Ха-ха-ха!

Обвинувачений почав реготати так нестримно, що жандармові довелося кілька разів стукнути його по спині. Заспокоївшись, він продовжував:

— Крротко кажучи, Брюман заявляє: "Не буде діла, це дуже мало".

Я на нього кричу, він на мене кричить, а я ще дужче, він мене — як затопить, я — його. Це тривало б до страшного суду, бо ми обидва були добре-таки напідпитку.

Раптом — жандарми. Вони вилаяли нас, зв'язали, потім — у тюрму. Я вимагаю відшкодування збитків.

Він сідає.

Брюман по всіх пунктах підтвердив свідчення свого спільника. Суд збентежено пішов радитись.

Повернувшись через годину, суддя оголосив обвинуваченим виправдувальний вирок, прочитавши їм сувору мораль про святість шлюбу, необхідність встановлювати точно межі комерційних угод.

Брюман разом з жінкою вирушив до своєї домівки.

Корню повернувся до своєї торгівлі.